

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio V. Quomodo Legi parendum?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Q U Æ S T I O V.

Quomodo Legi parendum?

Inspecto primario legis effectu, qui est obligatio, progrediamur ad inquirendum, Ad quid nos obliget lex? Et quibus actibus nostræ obligationi satisfaciamus? Primo itaque quærendum est, An intentio implendi legem cadat sub lege, seu an lex obligans ad ponendum, verbi gratia jejunium, obliget non solum ad ponendum jejunium, sed etiam ad ponendum ea intentione, ut legi satisfaciamus? Secundo, Quibus actibus legi satisfiat? Tertio, an qui non potest implere totum præceptum, teneatur ad partem, quam possit? Quarto, de impedimentis legi non apponendis, siquidem lex obligans ad finem obligat tum ad ponenda media ad talem finem requisita, tum etiam ad removenda impedimenta.

ARTICULUS I.

De Intentione requisita ad satisfaciendum legi.

- I. Ad satisfaciendum legi positiva requiritur intentio ponendi opus præceptum.
- II. Non tamen ad satisfaciendum præcepto negativo.
- III. Qui invitus audit Missam, vel jejunat, non satisfacit præcepto; At qui invitus restituit, non tenetur ad aliam restitutionem.
- IV. Quid si quis per metum audiat Missam præceptam?
- V. Num satisfaciat jejunio præcepto, qui tota ea die dormit nihil cogitans de jejunio?
- VI. Quamvis ad satisfaciendum præcepto requiratur intentio ponendi opus præceptum, non requiritur tamen intentio satisfaciendi præcepto.
- VII. Debens Titio centum, si immemor debiti donet illi centum, num teneatur alia centum dare, ut debito oblito satisfaciat?
- VIII. Num legi satisfaciat, qui ponit

opus injunctum nolens per illud satisfacere, dummodo talem voluntatem deinde deponat?

- IX. Num penitentia, que virtute clavium debet impleri, possit pariter poni cum consimili voluntate?
- X. Qui ex pluribus titulis debet aliquid ponere, quin possit eodem opere omnibus obligationibus facere satis, cuinam ex illis censetur satisfecisse ponendo tale opus?

I. **Q**uaritur primo, An ad satisfaciendum legi, seu præcepto, requiratur intentio ponendi opus præceptum?

Respondeo cum communi affirmative: Verbi gratia, ut satisfiat præcepto audiendi Missam, requiritur intentio illam audiendi; Ut satisfiat præcepto recitandi horas, requiritur intentio recitandi illas, seu orandi illas legendo; Nec satis est mera intentio legendi, vel addiscendi: Ratio est, quia præcepta hominibus imposta debent humano modo impleri; non implentur autem humano modo sine intentione ponendi opus præceptum. Quare idem dicendum est de impletione voti, juramenti, & Poenitentia.

tentia Sacramentalis; quia instar legum hæc obligant. Et confirmatur, nam sicut ad violationem præcepti requiritur actus, seu omissio libera rei præceptæ, ita ad satisfaciendum præcepto positivo requiritur actus liber, seu intentio ponendi rem præceptam.

II. Notandum tamen, quod ad satisfaciendum præcepto negativo, verbi gratia, non occidendi, satis est omissio occisionis, quamvis non libera: Contra vero ad satisfaciendum præcepto positivo audiendi missam non satis est auditio missæ, etiam non libera, verbi gratia, facta a dormiente. Ratio est, quia, ut præceptum positivum modo humano impleatur, requiritur actus liber, & humanus, seu intentio ponendi rem præceptam; Verum ut modo humano impleatur præceptum negativum, satis est, ut homo non habeat actum liberum, seu intentionem ponendi rem prohibitam. Ratio est, quia ad hoc tantum obligat præceptum negativum; & præcisè per hoc, quod aliquis, verbi gratia, non habeat intentionem occidendi, ponit conformitatem cum lege de non occidendo, etiam si verbi gratia dormiens alium occidat. Et eodem modo satisfacit præcepto de non comedendis carnibus, qui ex necessitate illas non comedit. Quod si haberet intentionem comedendi illas, si posset, in tali casu satisfaceret præcepto negativo per omissionem necessariam comestionis, & simul peccaret contra idem præceptum intendendo rem vetitam; non secus ac ille, quem pœnitet servasse legem: Vel potius peccaret contra præceptum naturale, quo obligamur ad non habendas hujusmodi voluntates inordinatas erga leges humanas.

Hinc sequitur primo, ebrium, aut dormientem non satisfacere præcepto audiendi missam, vel recitandi horas,

Pars I.

etiam si audiat, aut recitet in ebrietas, vel somno; quia non ponit rem præceptam humano modo, seu actu libero.

Sequitur secundo, quod qui recitat horas attentissime, sed solum animo addiscendi, teneatur iterum illas recitare; quia non habet intentionem ponendi opus præceptum, hoc est orationem. Ita Lessl., Sanch., Suar., & alii communiter: Ecclesia enim dum præcipit recitationem horarum, præcipit orationem, & ideo requiritur intentio orandi, & non satis est intentio addiscendi. Et propter eandem rationem, qui adit Ecclesiam animo contemplandi, si interim ad ejus præsentiam celebretur missa, non satisfacit præcepto audiendi missam, ex defectu intentionis illam audiendi, ut communiter etiam docent apud Dian. part. 3. tract. 6. resol. 77. contra Pal. punct. 17. num. 7., quamvis si præcessisset ista intentio, sufficienter satisfaceret assistendo missæ cum ea contemplatione.

III. Sequitur tertio, quod qui omnino invitatus audit missam, vel jejunat, non satisfaciat, & teneatur ex defectu intentionis requisitæ aliam missam audire, & aliud jejunium ponere, si ex voto, vel præcepto debeat semel jejunare, & obligatio non sit affixa diei: Quamvis e converso, qui per vim restituit, non teneatur iterum restituere; non quia implevit præceptum restituendi, sed quia sublata est materia talis præcepti, videlicet inæqualitas inter partes: Et ideo qui per vim restitueret, non incurreret excommunicationem latam contra non restituentes, ut notant Sanch., & Suar. apud Bonac. hic; quia excommunicatio censetur lata solum contra retinentes rem alienam invito domino; qui autem per vim restituit, quamvis non satisfecerit præcepto naturali restituendi; satisfacit tamen præcepto

M Ec.

Ecclesiæ non retinendi rem alienam invito domino : Contra vero si lata sit excommunicatio contra non audientes sacrum , & aliquis omnino invitatus audiat Sacrum , incurrit excommunicationem , quia violat præceptum Ecclesiasticum , ut communiter docent contra Sot. apud Bonac.

IV. Sequitur quarto , quod qui per metum gravem audit sacrum , satisfaciatur præcepto , quia metus non tollit , licet minuat , libertatem , seu voluntarium , & intentionem liberam requisitam audiendi sacrum . Si quis tamen ita habeat ratione metus intentionem liberam audiendi sacrum , ut simul dicat , Non audirem sacrum , nisi cogerer , peccat , ut diximus , contra idem præceptum , sive contra præceptum naturale , quod obligat ad non habendas hujusmodi intentiones conditionatas ; quamvis non teneatur aliam missam audire ; quia satisfecit eidem præcepto , quatenus obligat ad ponendum actum externum auditionis missæ cum intentione absoluta illam audiendi .

V. Sequitur quinto , quid dicendum , si Titius , qui tenetur semel in hebdomada jejunare , die lunæ jejunavit , eo quod tota die dormierit , aut fuerit ebrius , sine ulla intentione jejunandi ? Aliqui volunt , quod teneatur iterum jejunare ; quia non implevit cum intentione debita præceptum , quod putat esse affirmativum Fagund. part. 4. de Præceptis Eccl. lib. 1. cap. 4. : Alii vero cum Merolla disput. 4. cap. 3. num. 35. putant non teneri iterum jejunare ; quia præceptum jejuniæ est negativum , videlicet ut abstinemus a pluribus refectioibus , & a cibis paschalibus ; præceptum autem negativum , ut præceptum non occidendi , etiam per omissionem non liberam impletur . Equidem tamen puto , quod teneatur in casu adducto Titius ad iterum jejunandum : Sicuti

enim qui omnino invitatus jejunat , volens comedere , non solum peccat eo animo interno contra præceptum jejuniæ , (ut dicitur de eo , qui omnino invitatus omittit furtum volens furari) sed etiam videtur obligandus ad jejunandum altero die , quia non jejunavit humano modo , adeo ut velit jejunare , prout præcipitur ; ita in casu nostro ; Et disparitas inter jejunium , & furtum videtur esse , quia intentio præcipiens jejunium est , ut humano modo , atque adeo cum intentione ponendi jejunium jejunetur ; Contra vero intentio Legislatoris præcipientis , ne quis furetur , non est , ut humano modo omittatur furtum , atque adeo ut habeatur intentio positiva non furandi , sed solum intendit , quod non ponatur furtum , quamvis omisio furti sit necessaria .

VI. Quæritur secundo , An ad satisfaciendum præcepto requiratur non solum intentio prædicta ponendi opus præceptum , sed etiam intentio satisfaciendi præcepto per positionem operis præcepti ?

Respondeo cum communi contra Reginald. lib. 16. cap. 3. num. 31. negative ; unde qui præcepti immemor , aut ignorans V. G. esse diem festum , audit sacrum , præceptum implet , nec tenetur aliud sacrum audire , si recorderetur diei festi : Immo nec tenetur habere positivam intentionem satisfaciendi per missam auditam ; sed satis est , quod cognoscat se præceptum implevisse , nec ad aliud teneri . Ratio est , quia præcepta solum obligant ad ponendum opus injunctum actu humano , nec probatur , quod simul obligent ad habendam intentionem satisfaciendi præcepto : Quamvis enim præceptum obliget ad obedientiam , non per hoc obligat ad obedientiam formalem , & in actu signato , seu ad faciendum actum ex motivo obedientiæ , sed ad obedientiam materialem , & in

& in actu exercito. Et idem dicas de poenitentia imposita a Confessario, & de Voto (quod est quaedam privata lex) Etenim pariformiter tantum obligat ad fidelitatem materialem, non formalem.

VII. Dices, qui debet alicui centum, & immemor obligationis dat illi centum, tenetur deinde alia centum dare, quando debiti recordatur; ergo etiam qui ex voto, vel precepto debet centum pauperi, si immemor voti, vel precepti det pauperi centum, debet deinde alia centum pauperi dare, quando recordatur voti, vel precepti.

Respondeo, transmissio antecedente, negatur consequentia; Disparitas est ex Sanch., Bonac., Vasq., & aliis; quia hoc est peculiare obligationis iustitiae, ut non tollatur sine animo tollendi illam; Quare qui debens ex iustitia Titio centum, dat illi centum titulo donationis, vel eleemosynae, (quamvis daturus illa centum ad satisfaciendum debito, si debiti recordaretur) non extinguit obligationem iustitiae. Et ratio ulterior est, quia obligatio ex iustitia pendet ex voluntate contrahentium; unde qui debens alteri centum de facto vult illi donare centum, non extinguit debitum, quia non vult illud extinguere; Quamvis enim vellet extinguere, si illius recordaretur; at de facto non habet hanc voluntatem, & ideo non extinguit. Contra vero lex pendet a voluntate Legislatoris, quae tantum obligat ad substantiam operis, nec pendet a voluntate subditi, quod non satisfaciatur legi, eo ipso, quod ponit opus a lege iunctum; sicut pendet a voluntate debitoris, quod non satisfaciatur debito, quando dat centum titulo donationis. Quod diximus de obligatione orta ex lege, dicendum de obligatione orta ex voto: Quamvis enim obligatio voti oriatur ex ipso vovente,

unde qui vovet dare centum pauperi, possit dando centum velle, quod perseveret obligatio, veluti emittendo novum votum; probabilius tamen est, quod docet Sanch., quod votum obliget omnino instar precepti; unde sicut posita substantia operis precepti satisfiat probabiliter precepto, etiam si operans nolit per tale opus satisfacere, ut dicemus quæsito sequenti; ita pariter voto satisfiat per positionem, verbi gratia, jejunii Deo promissi, quamvis nolit jejunans satisfacere per tale jejunium, dummodo non emittat positive novum votum.

Unde fit, quod qui vovit vel jejunare, vel dare eleemosynam, si jejunavit animo implendi votum per eleemosynam, non teneatur deinde eleemosynam dare; quia satisfecit voto illi disjunctivo per positionem jejunii, & intentio illa satisfaciendi deinde voto per eleemosynam est solum propositum, & non habet obligationem ortam ex voto: Sicuti qui vovit jejunium, si postquam jejunavit, vult iterum jejunare, ut idem votum iterum impleat, si non jejunet, non facit contra votum, sed contra propositum.

Dixi in responsione, transmissio antecedente: Etenim aliqui apud Bonac. disput. 1. de restitut. quæst. ult. punct. 2. num. 26. illud negant, putantque, quod qui dat in eleemosynam centum Titio immemor debiti, vere satisfaciatur debito ex voluntate illa interpretativa, quod prius velit satisfacere debito, quam facere eleemosynam: Quod præsertim verum est ex Vasq., si donans non explicet voluntatem, quam habet donandi; quia non præsumitur donare, donec animum suum explicet. Et Pal. punct. 17. docet, quod si aliquando aliquis habuit voluntatem in eleemosynis faciendis prius satisfaciendi debito, si quod habet; tunc illæ eleemosynæ sunt revera solutiones debiti, propter vo-

limitatem illam habitualement satisfaciendi prius debitis ex iustitia. At Merol. disp. 4. cap. 5. num. 362. putat, quod qui debet alteri centum ex titulo oneroso, & deinde donat centum immemor debiti, juxta communem sententiam probabiliorum, non satisfaciatur debito, quia voluntas actualis dandi liberaliter praefertur voluntati habituali satisfaciendi prius debito; Contra vero si debeat centum ex titulo gratuito, seu ex liberali promissione, satisfaciatur, quando immemor talis obligationis praeterita donet centum; Et idem dicit de voto. Ratio est, quia votum, & promissio non tam stricte obligant, sicut vinculum iustitiae.

VIII. Quæritur tertio, an satisfaciatur præcepto, qui ponit opus injunctum cum positiva intentione non satisfaciendi præcepto per illud: Verbi gratia, si quis audiat Sacrum die festo animo non satisfaciendi præcepto, quia vult aliud audire, teneturne deinde aliud audire, ut præcepto satisfaciatur?

Respondeo, Azor., Rodriq., Ledesm., Navar., Henr., & alios putare, quod non satisfaciatur præcepto, qui ponit cum tali intentione opus injunctum; Primo, quia actus non operatur ultra intentionem agentis, ex leg. *Non omnis ff. Si certum petatur*, sed agens non intendit satisfacere præcepto, dum exequitur opus injunctum; ergo non satisfaciatur. Secundo, quia præcepta debent impleri humano modo; ergo debet homo velle illa implere, ita ut non impleat, dum non vult implere. Tertio, quia si missam, verbi gratia, debeas Titio ex stipendio, & velis pro Titio gratis celebrare, non extinguis debitum. Quarto, qui non vult audire missam, cui invitatus assistit, missam non audit, nec satisfaciatur præcepto, licet assistat; ergo qui non vult satisfacere præcepto, audien-

do missam, neque satisfaciatur.

Sed communius docent oppositum cum Less., Sanch., Pal. punct. 17. Ratio est, quia intentio non satisfaciendi præcepto, dum, verbi gratia, audis missam præceptam, est inefficax, & procedit ex ignorantia, qua creditur posse non satisfieri præcepto per illam intentionem; cum vere ponatur quicquid præcipitur, atque adeo impletur præceptum; Sicut vere implet præceptum restituendi, qui equum furto sublatum restituit, quamvis habeat intentionem non satisfaciendi obligationi iustitiae per restitutionem talis equi, sed velit pretium aliud dare ad satisfaciendum pro furto: Quare sicut præceptum, verbi gratia, audiendi missam non obligat ad audiendam missam, ut satisfiat præcepto, seu ex motivo obedientiae; ita nec obligat ad audiendam missam, & ad non habendam intentionem non satisfaciendi præcepto, dum auditur missa præcepta.

Dices, hinc sequeretur, quod audiens missam præceptam, cum intentione non satisfaciendi per illam præcepto, non teneatur deinde mutare voluntatem, si nolit aliam missam audire, eo quod jam satisfecerit præcepto.

Respondeo, non teneri ad mutandam voluntatem ex vi præcepti Ecclesiastici, sed ad id teneri ex vi præcepti Divini, quo tibi prohibetur nolitio non implendi præceptum Ecclesiasticum; unde tenetur ab illa nolitio cessare, ut docent communiter: Quamvis non teneatur habere voluntatem oppositam, ut docet Sanch. contra Suar. apud Dian. part. 1. tract. 12. resol. 37., cum satis sit, quod advertat se satisfecisse præcepto, & cesset a nolitio satisfaciendi præcepto per missam auditam.

Hinc sequitur, quod, si imposta sit excommunicatio contra non audien-

dientes sacrum, si quis audiat sacrum cum intentione non satisfaciendi per illud, & non cesset tempore debito a tali voluntate, peccet quidem mortaliter, sed non incurrat excommunicationem; quia violavit præceptum Divinum, non Ecclesiasticum, cuius tantum violationi annectitur censura.

Ad primam rationem in contrarium respondetur, Regulam illam esse veram, quando effectus pendet a voluntate operantis, ut quando quis per votum vult se obligare ad A., non ad B., aut per alium contractum; in casu autem nostro diximus, quod non pendeat a voluntate operantis satisfacere, vel non satisfacere præcepto, quando ponitur opus injunctum, hoc est totum id, quod præcipitur.

Ad secundam, eo ipso quod homo libere vult ponere rem præceptam, implet præceptum humano modo; nec quia non vult implere, ideo non implet, cum revera libere ponat totum id, quod præcipitur; etenim talis nolit implendi procedit ex ignorantia, qua falso credit posse tunc non implere.

Ad tertiam, diximus quæsito superiori cum communiore sententia, obligationem ex iustitia non extinguere per donationem liberalem, quia pendet a voluntate operantis velle donare, vel extinguere debitum; Et quamvis qui donat, voluisset extinguere debitum, si illius meminisset, at de facto id non voluit; Propterea multi docent cum Merol. hic quæst. 3. disp. 33., quod qui vovit audire missam, non satisfaciatur voto, audiendo missam cum intentione non satisfaciendi per illam, quia pariter obligatio voti pendet a voluntate votantis, unde potest velle obligationem sibi impositam prorogare: Quamvis probabilius ex Sanch. apud Dian. part. 3. tract. 6. resol. 77. votum ipsum habeat omnino rationem præcepti, & qui non vult au-

diendo missam satisfacere voto, non vult novum votum emittere, sed tantum habet propositum audiendi aliam missam ad satisfaciendum voto ex ignorantia, qua credidit potuisse per primam missam non satisfacere.

Ad quartam, nego consequentiam: Disparitas est, quia, ut missa audiat, & satisfiat præcepto, debet sponte audiri; quia, ut diximus quæsito primo, præcepta humano modo observanda sunt, & per liberam voluntatem ponendi actum præceptum: Contra tamen, ut satisfiat præcepto, non debet poni opus præceptum ex intentione obediendi, & satisfaciendi; quia hoc non præcipitur: Immo nec præcipitur, ut desit intentio non satisfaciendi per positionem operis præcepti; unde si talis intentio non satisfaciendi adsit, adhuc præcepto satisfiat: Et ratio a priori est, quia non potest violari præceptum per hoc, quod ponatur id, quod non prohibetur, aut per hoc, quod non ponatur, quod non præcipitur.

IX. Quod diximus de præcepto, dicat de pœnitentia injuncta a Confessario: Quamvis enim Vasq. Opusc. de Benef. cap. 4. §. 1. dub. 7. num. 117. doceat, quod non satisfaciatur, qui ponit rem injunctam sine animo satisfaciendi per illam; quia debet illam implere ex virtute clavium, itaut illam applicet pro pœnis sibi debitis; quod non facit, qui non vult per illam satisfacere; Communius tamen cum Bonac. sentiunt oppositum; quia eo ipso, quod quis vult ponere opus injunctum, applicatur illud pro pœnis debitis; quamvis ex ignorantia putet operans, quod non applicetur: Quare præceptum Confessarii eodem modo obligat, ut lex. Verum negari non potest, sententiam Vasq. esse probabilem; tum quia pœnitentia a Confessario injuncta est pars integralis Sacramenti, ac proinde ad illud videtur

virtualiter referenda; tum etiam quia Beneficia non conferuntur inuitis, atque adeo non applicantur satisfactiones Christi D. per jejunium, verbi gratia, impositum a Confessario, si ego nolim per illud satisfacere. Sic non suscipit Sacramentum matrimonii, qui positive renuit, dum contrahit; Nec indulgentias lucratur, qui ponit opus inunctum animo non lucrandi illas.

X. Quæritur ultimo; Titius, qui debet jejunium ex pluribus titulis, verbi gratia, ex voto, ex præcepto Ecclesiæ, & ex inuncta pœnitentia, jejunando, cuinam obligationi satisfacit, in hypothese quod non requiratur intentio satisfaciendi, ut satisfiat præcepto, aut quod non possit eodem jejunio satisfieri adæquate his omnibus obligationibus? Et idem quæritur, si quis det centum pauperi, cui debeat illa ex voto, ex pœnitentia inuncta, & ex obligatione restitutionis facienda incertis personis?

Resolutio hujus quæstionis maxime deservit ad praxim, ut notat Sanch. lib. 1. cap. 14. Nam qui satisfecit voto, verbi gratia, & non pœnitentiæ inunctæ, debet ad Confessarium recurrere, si velit commutationem; si vero satisfecit pœnitentiæ, & non voto, recurrere debet ad eum, qui potest vota commutare: Quod si non satisfecit debitis incertis, potest obtinere compositionem ab Episcopo; Et si non satisfecit debito certo, solum a creditore potest obtinere remissionem.

Respondeo ad quæsitum cum Bonac. distinguendo. Nam vel Titius decrevit illo jejunio, aut illa largitione centum facta pauperi, satisfacere alicui ex obligationibus illis, vel omnibus, vel nulli; si alicui, verbi gratia, voto tantum voluit satisfacere, certum est, quod solum obligationi voti satisfecit; quia hæc est fidelium praxis, &

communis omnium sensus, & sic decernitur in leg. *Cum pluribus ff. de Solutionibus*. Si vero voluit omnibus obligationibus satisfacere per opus divisibile, verbi gratia, per largitionem centum, tunc satisfacit omnibus obligationibus pro rata; unde tenetur adimplere aliam partem debitam ex illis omnibus obligationibus: Ratio est, quia non est major ratio, cur uni, & non alteri obligationi satisfaciat. Si tamen voluit satisfacere omnibus obligationibus per aliquod opus indivisibile, videlicet per jejunium, dicendum, quod satisfaciat obligationi tantum urgentiori; quia in *Cap. unico, de Desponsatione Impuberum* habetur, quod opus, quod non valet, ut agitur, valet eo meliori modo, quo potest; in casu autem nostro valet meliori modo, quo potest jejunium, si tollat obligationem graviolem: Quod si omnes obligationes essent æquales, tolleretur primam. Denique si nulli obligationi decrevit satisfacere, satisfacit graviori, si sint inæquales, & opus sit indivisibile; vel omnibus pro rata, si sint æquales, & opus sit divisibile. Ratio est, quia in leg. *Cum pluribus ff. de Solutionibus* hæc habentur: *Quando plura sunt debita omnino æqualia, nec quisquam decrevit, cui debito satisfacere velit, censetur omnibus pro rata satisfacere. Si autem alterum sit gravius, censetur graviori; Si demum decrevit, cui velit satisfacere, illi satisfacere judicandus est.*

Quamvis, si quid debeat alicui ex justitia, & illud detur liberaliter sine intentione extinguendi debitum, juxta communiorum opinionem nullatenus debitum extinguatur, ut diximus; Unde Titius debens centum ex voto, & centum ex pœnitentia inuncta, & centum ex obligatione restitutionis incertorum, si nihil cogitans de istis obligationibus det pauperi centum, in tali casu nullatenus satis-

facit obligationi restitutionis incertorum, quia hæc est obligatio ex iustitia; sed satisfiat obligationi ex voto, quæ gravior est obligatione ex pœnitentia: strictius enim obligat Religio, quam pœnitentia, ... docet Sanch., & alii apud Bonac.

Si quis tamen teneatur missam audire, vel jejunare ex præcepto Ecclesiæ, ex voto; & ex pœnitentia injuncta, & semel missam audiat, vel jejunet non cogitando ad istas obligationes, censet Sanch. contra Merol., quod satisfiat tantum obligationi ex præcepto Ecclesiæ; quia opus est indivisibile, & videtur gravior obligatio imposita ab Ecclesia, quam obligatio voti contracta ex propria voluntate, aut obligatio orta ex intentione Confessarii; Unde potius debet differri auditio missæ debita ex voto, aut ex præcepto Confessarii, quam debita ex præcepto Ecclesiæ.

ARTICULUS II.

Quibus actibus legi satisfiat?

- I. *Quandonam possit uno, eodemque opere pluribus obligationibus satisfieri?*
- II. *An, & quomodo possit nova superveniens obligatio cadere super eundem actum alias ex alia virtute prius debitum?*
- III. *Qui tenetur dare eleemosynam, num satisfiat dando illam extreme indigenti?*
- IV. *Quandonam ommissio operis ex multiplici præcepto impositi sit multiplex peccatum in confessione explicandum?*
- V. *Num possit pluribus præceptis satisfieri diversis actionibus positis eodem tempore?*
- VI. *An possit per actum malum præcepto satisfieri?*
- VII. *Datur duplex intentio Legislatoris,*

alia legi intrinseca, seu de re præcepta, alia legi extrinseca, seu de fine obtinendo per rem præceptam: Qui solum adversus intentionem legi extrinsecam operatur, legem non transgreditur.

I. **Q**uæritur primo, An possit actu satisfieri adæquate pluribus obligationibus, seu præceptis?

Respondeo cum communi, quod si obligationes sint ex iustitia, id fieri non possit; si quis enim, verbi gratia, debeat centum Petro ex legato, & centum ob damnum illi injulte illatum, non potest utrique obligationi satisfacere solvendo tantum centum; quia non poneret æqualitatem intentam a iustitia: Contra vero si obligationes sint ex aliis virtutibus, seu ex diversis præceptis, potest unico actu pluribus obligationibus satisfieri: Verbi gratia, si quis voveat jejunare die Sabbati, & eo die incidat pervigilium, potest eodem jejunio utrique obligationi satisfacere; Quod etiam verum est, si idem injungatur a Confessario in pœnitentiam: Et ratio est, quia obligatio voti, pœnitentiæ, & alterius præcepti pendet omnino non ex natura rei, ut obligatio ex iustitia, sed a voluntate Legislatoris, qui potest pro libito obligare ad eandem rem alio titulo debitam; Quia tamen obligatio ex iustitia oritur ex natura rei, & fundatur in æqualitate rei ad rem, ideo non potest eadem solutione satisfieri pluribus obligationibus ex iustitia ortis; Et ratio a priori est, quia strictius obligat iustitia, quæ respicit adæquationem juris alieni, quam aliæ virtutes morales; ut proinde non satisfiat obligationi ex iustitia per solutionem probabilem, sicut satisfiat obligationi, verbi gratia, recitandi horas per hoc, quod probabiliter recitaveris, aut per hoc, quod illas reci-

res juxta probabilem opinionem, quod tali obligationi satisfiat: Similiter causa sufficiens aliquando ad cooperandum materialiter peccato alterius, quod sit, verbi gratia, contra castitatem, non semper est sufficiens ad cooperandum materialiter peccato alterius, quod sit contra justitiam, eo quod fortius justitia obliget; & ideo duplex debitum ex justitia nullatenus potest eadem solutione extinguui; sicut potest aliquando debitum ex aliis virtutibus. Si quis tamen debeat centum ex justitia, & voveat, aut promittat illa solvere, eadem solutione satisfacit obligationi ex justitia, & obligationi ex virtute Religionis, aut fidelitatis; quia ex intentione voventis, aut promittentis pendet obligare se ad solvendum ea centum, quae debentur, & non alia; At si quis voveat, vel promittat dare alicui liberaliter centum, & debeat eidem centum ex justitia, puta ex contractu oneroso, non potest solvendo tantum centum satisfacere utrique obligationi, ut patet; quia vovit, vel promisit dare centum liberaliter, seu praeter ea, quae debet ex justitia.

II. Dubium solum est, quandonam nova superveniens obligatio cadere possit super eundem actum ex alia virtute debitum, quando vero expostulet novum actum?

Respondeo, id pendere, ut diximus, ex voluntate Legislatoris, & colligitur ex circumstantiis. Regulariter tamen nova obligatio novum actum expostulat, nisi aliunde constet, Legislatorem contentum esse eodem actu: Unde in casu dubio novus actus ponendus; quia interpretatio talis dubii fieri debet ex communiter contingentibus.

Hinc sequitur primo, quod si tu voveas, vel Confessarius injungat tibi auditionem missae, non satisfacias his obligationibus audiendo die festo mis-

sam praecipam; quia praesumendum intentionem voventis, & Confessarii esse de imponenda missa distincta ab ea, quae debetur ex praecipito Ecclesiae, nisi aliud explicet: Contra vero, si tu voveas, vel injungat tibi Confessarius jejunium singulis Sabbatis, certum est, quod si incidat pervigilium die Sabbati, eodem jejunio satisfacias omnibus obligationibus: Immo si voveas, vel Confessarius tibi injungat auditionem missae singulis diebus per mensem, satisfacis die festo audiendo unum tantum Sacrum; quia non praesumitur, quod per votum, aut per poenitentiam injungatur in tali casu duplex sacrum audiendum die festo, nisi id explicetur; Et eodem modo si habeas votum recitandi officium Divinum quotidie, ascendendo ad ordines Sacros satisfacis utrique obligationi recitando semel officium quotidie. Immo si voveas recitare Officium Beatae Virginis, sicut Pensionarius satisfacit obligationi recitandi officium Beatae Virginis, recitando officium Divinum, ita tu pariter per recitationem officii divini huic voto satisfacis; unde si Ordines Sacros suscipias, recitando officium Divinum satisfacis etiam obligationi voti recitandi officium Beatae Virginis. Et ex Suar. apud Merol., si voveas recitare quotidie Rosarium, & idem imponatur tibi a Confessario, satisfacis recitando semel quotidie Rosarium.

III. Sequitur secundo, quod obligatus ex voto, aut poenitentia facere eleemosynam non satisfaciat, si det pauperibus, quod debet, ex ablatione incertorum: Nec satisfaceret, ut notat Sanch., si daret fratribus, aut parentibus taliter indigentibus, ut teneatur illis subvenire; tum quia haec non esset eleemosyna, sed solutio debiti legalis; tum etiam, quia haec non esset elargitio pauperi, cum non sit pauper, qui habet jus postulandi alimen-

ta.

ta. An autem satisfiat dando elemosynam extreme indigenti? Negat Suar., & Sayr. apud Pal.; quia nemo censetur vovere, quod aliunde est debitum, ut si voveas audire missam, non est intelligendum votum de missa præcepta; in casu autem nostro ex præcepto misericordiæ quilibet tenetur extreme indigenti subvenire: Azor. tamen, Sanch., Henr., Pal. affirmant probabilius; quia ex præcepto misericordiæ non debetur absolute elemosyna extreme indigenti, (sicut absolute præcipitur missa die festo) sed debetur ex suppositione, quod non possit alia via tolli indigentia: Sicut enim si dares extreme indigenti, quod debes restituere ex ablatione incertorum, non tenereris illi aliam elemosynam erogare, quia aliunde sublata est extrema indigentia; ita si das illi elemosynam debitam ex voto, vel penitentia, non teneris illi ex præcepto misericordiæ amplius subvenire, cum sit aliunde sublata indigentia.

IV. An autem, quando idem opus duplici præcepto injunctum est, omisio talis operis sit duplex peccatum explicandum in confessione? Dicendum, quod si tale opus imponatur ex duplici præcepto respiciente eandem virtutem, unum tantum peccatum committatur; unde unum peccatum est omittere sacrum die Dominico, quo incidit festum, verbi gratia, Divi Mathiæ, aut omittere jejunium in vigilia Sancti Mathiæ, quæ incidit in Quadragesima: Contra vero duplex peccatum committitur, si omitteretur missa, aut jejunium, quæ debentur tam ex præcepto Ecclesiæ, quam ex voto, aut ex penitentia; quia præcepta ista diversas virtutes respiciunt.

V. Quæritur secundo, An possit pluribus præceptis satisfieri pluribus actibus eodem tempore factis? Verbi gratia, si tenearis ad missam audendam, & ad recitationem horarum,

Part I.

poteris ne eodem tempore satisfacere utrique obligationi audiendo missam, & recitando horas?

Respondeo cum communi, quod si actus fiant prout a præcepto exiguntur, possis procul dubio satisfacere pluribus obligationibus ponendo eodem tempore plures actus debitos: Verbi gratia, si voveas orare quotidie per mediam horam, poteris simul audire missam præceptam ab Ecclesia; nisi forte volueris te obligare ad orandum tempore distincto ab aliis orationibus debitis. Ratio est, quia auditio missæ, prout præcipitur, non est impossibilis cum oratione. Et ideo communiter docent cum Suar., Sanch., Bonac., Henr., Navar., Azor. contra Sylvest., Angel., Rosel. apud Pal., quod possis recitare horas debitas tempore missæ præceptæ; quia attentio debita horis recitandis non impedit attentionem debitam auditio- ni missæ; attentio enim ad Deum utrique operi convenit, & sufficiens est: Præterquamquod experientia constat, quod recitans horas possit testificari de iis, quæ in missa peraguntur, atque adeo stare potest præsentia moralis debita missæ cum attentione debita recitationi horarum.

VI. Quæritur tertio, An possit Legi, vel præcepto satisfieri per actum malum?

Respondeo cum communi affirmative; Si quis enim, verbi gratia, audiat missam cum attentione debita ob finem vanæ gloriæ, vel ut videatur, & turpiter ametur a fœmina, satisficit præcepto Ecclesiæ, quamvis peccet, & auditio illa Missæ sit mala ob finem malum extrinsecum: Et idem dicas, si quis det elemosynam extreme indigenti ob turpem amorem. Ratio est, quia id, quod præcipitur a lege, est solum actus, qui de se sit bonus; vitium autem extrinsecum actui non obstat, quominus res præcepta sit

N

de

de se bona, atque adeo non obstat satisfactioni praecepti. Unde fit, quod si voveas eleemosynam, aut illa tibi in poenitentiam injungatur, & des pauperi eleemosynam ob vanam gloriam, satisfacias tuae obligationi, ex Suar., Vasq., Sanch. lib. 1. cap. 14.

Neque dicas, intentionem voventis, & confessarii esse obligare ad actum bonum, non vitiosum; Nam votum, & Confessarii imponentes poenitentiam obligant instar praecepti, atque adeo intendunt obligare ad actum de se bonum: Quamvis autem finis extrinsecus voventis, aut Confessarii, & Legislatoris sit, ut ponatur res Deo grata, & Reipublicae commoda; at finis extrinsecus legis, & voti non cadit sub legem, aut sub votum; aliter qui die jejunii opipare commederet servando leges jejunii, non satisfaceret suae obligationi, quia non fervaret finem extrinsecum imponentis jejunium, qui est maceratio carnis; quod tamen nemo dixerit.

VII. Neque replicas, in leg. *Non dubium*, cod. de Legibus, haberi: *Is in lege delinquit, qui legis verba amplectens contra legis nititur voluntatem, & intentionem.* Nam intentio Legislatoris duplex est, alia intrinseca legi, sive de re praecepta; alia legi extrinseca, sive de fine obtinendo per rem praeceptam: Verbi gratia, dum praecipitur jejunium, & intendit Legislator positionem jejunii, & intendit macerationem carnis per inediam: Qui adversus intentionem legi intrinsecam operatur, non ponendo jejunium, legem transgreditur; qui vero adversus intentionem legi extrinsecam operatur, videlicet ponendo jejunium, sed non macerando carnem, legem non transgreditur.

Neque dicas demum, in Reg. 8. *Extravag. de Reg. juris* haec haberi: *Qui ex timore facit praeceptum, aliter, quam debeat, facit; & ideo non facit.*

Nam intelligendum est, quod qui ita ex timore implet praeceptum, ut aliter non impleret legem, non impleat affectu, & quoad Deum, non vero in effectu, & quoad Ecclesiam;

ARTICULUS III.

An qui non potest implere totum praeceptum, teneatur ad partem, quam potest.

I. *Difficultas procedit in casu, quo opus praeceptum est divisibile; ut non sunt hora Canonica, jejunium Quadragesimale, &c.*

II. *Neque est verum, quod nullatenus teneatur ad partem, qui non potest totum praeceptum implere; Neque est verum, quod teneatur ad quamcumque partem, quam potest; Neque quod solum teneatur ad partem, quando ea est major pars operis praecepti.*

III. *In infirmitate vitanda est perplexitas: Extra infirmitatem, si res praecepta soleat dividi, qui non potest totum, tenetur ad quamcumque partem, qua sit moraliter integra; Si vero non soleat dividi, tunc excusatur, quando pars, qua non potest impleri, non est modica.*

IV. *Qui nequit integram missam audire, sed potest audire quoad ejus substantialia, ad id tenetur; Idemque dicas de jejunio.*

V. *Probabilius dicendum, quod impotens implere totum praeceptum teneatur ad partem, quam potest, si ea sit notabilis, & censeatur intentio a Superiore.*

VI. *Qui nequit Horas sine socio recitare, num teneatur illum asciscere? Et num Privilegiarius tempore Interdicti teneatur audire Sacrum die festo?*

I. Certum est excusari ab observantia legis, qui nullatenus potest illam implere. Quoniam autem præceptum sæpe est de materia divifibili, relate ad quam datur aliquando facultas observandi illud partialiter, ideo anxie quæritur a Doctoribus, Num impotens implere totum præceptum teneatur implere partem, quam potest?

II. Multiplex est hac in re sententia. Prima est Rodriq. apud Merol., & Dian. resol. 29. de Horis Canon. dicentis, quod non teneatur ad partem, qui non potest totum præceptum implere; Sicut enim non tenetur jejunare, qui solum potest jejunare usque ad meridiem; ita nec tenetur ad horas, qui non potest integrum officium recitare. Et ratio est, quia præcipitur actio integra, non mutilata; aliter qui convalescit ex infirmitate, non deberet expectare tempus, quo possit integrum officium recitare, sed deberet statim recitare partem, quam potest. Excipit solum jejunium quadragesimale, in quo potest prudens judicium decernere, quanta pars Quadragesimæ possit jejunari.

Hæc tamen sententia communiter rejicitur; præsertim ex propos. 54. damnata ab Innoc. XI. quæ habet: *Qui non potest recitare matutinum, & laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.*

Secunda opinio opposita dicit cum Ledesm., & Thomistis communiter, non potentem implere totum præceptum teneri ad partem, quam potest, quamvis minorem. Unde infertur, quod qui potest partem missæ audire, teneatur ad illam; & infirmus, qui non potest totum officium recitare, teneatur ad partem, quam potest.

Sed hæc etiam opinio rejicitur: nam vel loquitur de quacumque parte notabili, verbi gratia, si quis possit je-

junare solum per quartam partem diei, teneatur ad illam, nec possit mane sumere jentaculum; vel si possit recitare tantum mediam horam parvam, teneatur ad illam; aut si potest audire missam usque ad offertorium exclusive, teneatur; Et hoc reputatur communiter falsum: Vel loquitur de parte notabili per se intenta a Legislatore; & de hoc quæritur, quænam sit pars notabilis per se intenta a Legislatore, ad quam teneatur, qui non potest totum præceptum implere.

Tertia opinio media inter duas adductas, quam non improbabilem putant Bonac., Navar. Less. cap. 37. disp. 9. Azor., & alii, docet, quod qui non potest totum præceptum implere, & potest partem, teneatur ad illam, si sit pars major, non vero si sit minor: Verbi gratia, si quis teneatur recitare Rosarium, & possit majorem tantum ejus partem recitare, teneatur ad illam, si vero possit minorem ejus tantum partem recitare, ad nihil teneatur. Ratio est, tum quia in Jure regulare est, quod Major pars trahat ad se minorem, ex cap. *Quia propter, de Electione*; Tum quia ad vitandam perplexitationem melior regula assignari non potest; non enim obligare debemus omnes ad implendam omnem partem, quam possunt, etiamsi minimam. Sed hæc etiam opinio videtur falsa, tum ex illa propositione damnata ab Innoc. XI., quod scilicet qui non potest recitare matutinum, & laudes, quæ sunt major pars officii, non teneatur ad reliquas horas; Tum quia qui scit memoriter Vesperas, & Completorium, non est ratio, cur non teneatur ad illa; cum teneatur ad ea recitanda, qui Ordines majores suscipit circa horam Vespertinam; Et qui usque ad hebdomadam Sanctam non potuit abstinere a carnibus, eo quod verbi gratia in itinere carebat aliis cibis, tenetur ultima hebdomada,

da, immo ultimo die jejunare, si potest. Illud enim axioma, quod *Major pars trahat ad se minorem*, vel intelligendum est, quando omnes partes concurrant ad unum actum, ut in electionibus, nominationibus; vel quando una pars impedit aliam.

III. Quarta sententia est Suarii lib. 4. de Horis cap. 27. qui loquendo tantum de Divino Officio dicit, quod quaelibet hora est per se praecepta; unde qui non potest majorem partem uniuscujusque horae, non teneatur ad illam partem minorem, quam potest, etiamsi omnes istae partes minores simul sumptae conficiant magnam partem, quae sit major, quam integra hora: In infirmitate vero putat non esse scrupulose agendum, itaut qui potest unam, vel alteram horam dicere, ad illam teneatur; Etenim vitanda est in actionibus humanis perplexitas: Quare si quis, verbi gratia, ob debilitatem visus non potest legere matutinum, potest vero reliquas horas, quas memoriter tenet, ad has teneatur; Et si infirmitas est talis, ut non impediatur integrum diem, sed aliquas horas, ut solet esse quartana diuturna, & levissima tertiana, infirmus non excusatur, quominus tempore habili recitet horas eo tempore dicendas. Haec opinio admittitur a Merol. circa horas; sed quia Suarius non dat regulam generalem pro aliis materiis, ideo alia inquirenda est.

Quinta opinio est Sanch. lib. 1. cap. 19. dicentis, aliqua praecepta esse de re individua, seu indivisibili, ut praeceptum jejunii, auditionis Sacri, unius horae Canonicae, Coronae Beatae Virginis, aut tertiae partis Rosarii, septem Psalmorum Pœnitentialium, &c.: Alia vero esse de re dividua, seu quae communiter solet dividi, ut praeceptum de septem horis Canonicis, de jejunio Quadragesimali, de integro Rosario.

Quare si praeceptum sit de re indivi-

dua, qui non potest implere praeceptum moraliter totum, non tenetur ad partem, quam potest; Verbi gratia, qui non potest jejunare nisi usque ad meridiem tantum, non tenetur jejunare, sed potest mane ientaculum sumere; & qui non potest omnes septem Psalmos Pœnitentiales, vel tertiam partem Rosarii, quam vovit, non tenetur ad partem, quam potest. Et ratio est, quia tale praeceptum non patitur commodam divisionem; unde cum non possit toti praecepto satisfieri, cessat obligatio partis. Si tamen pars, quae non potest impleri, sit adeo modica, ut non impediatur impletionem moraliter integram praecepti, certe tenetur implere praeceptum, prout potest; Quare qui caret Breviario, ubi sunt tres lectiones feriae, habet tamen psalmos matutini feriae, tenetur ad recitandum matutinum, prout potest; quia matutinum feriae sine tribus lectionibus est moraliter integrum: Secus vero si matutinum sit novem lectionum, qui non habet novem lectiones, & octo responsoria, non tenetur ad psalmos matutini recitandos, quamvis teneatur recitare reliquas horas, quae patiuntur commodam divisionem a matutino.

Quod si praeceptum sit de re dividua, subdividendum est; Nam si pars, quae non potest impleri, est certa, ut si quis careat Breviario, in quo sit, verbi gratia, matutinum, tunc tenetur ad quancumque partem, quam potest, dummodo secundum se sit moraliter integra; unde tenetur ad quamcumque horam Canonicam, quam potest integre recitare, & tenetur jejunare quocumque die Quadragesimae, quo certum est, quod possit. Si vero pars, quae non potest impleri, non est certa, (ut contingit, quando ratione infirmitatis non est certum, quanam pars officii possit sine gravi incommodo recitari, & quot dies Qua-

dra;

dragesimæ jejunari possint) in tali casu, ne detur occasio scrupulis, & perplexitati, putat Sanch., servandam esse regulam Navar., quod major pars trahat ad se minorem; Unde si non potest majorem partem officii recitare, ad nihil teneatur; si potest majorem partem recitare, vel etiam æqualem, ad illam teneatur, omiſſa minore parte, quam non potest. Et idem dicit contra Rodriq. de jejunio Quadragesimali: Si enim pars Quadragesimæ, in qua non potest commode jejunari, sit certa, vel ratione defectus cibi, vel ratione morbi actualis; tenetur ad jejunandum aliis diebus, quibus habet alimentum, vel caret morbo, etiamsi sit una hebdomada, immo unus dies; Si vero ea pars Quadragesimæ sit incerta, ut contingit in convalescentibus, laborantibus, ac personis malæ valetudinis, tunc qui non potest majorem partem Quadragesimæ, vel saltem æqualem jejunare, nullo die tenetur jejunare, ad vitandas perplexitates, & scrupulos; Eſſet enim hoc nimis onerosum inquirere partem determinatam, quæ potest sine notabili incommodo impleri, & præter suavitatem legis Ecclesiasticæ.

Quare juxta hanc sententiam, (quam amplectuntur Laym., Suar., Reginald., & alii plurimi apud Merol. disp. 4. cap. 3. dub. 36.) convalescentes, & ii, qui in Quadragesima indigent cibis Paschalibus, si possunt jejunare tribus diebus in qualibet hebdomada, tenentur. Similiter qui potest recitare, verbi gratia, Tertiam usque ad Capitulum exclusive, ad id obligatur; quia Capitulum; & reliqua sunt parva materia; unde censetur moraliter esse integre impletum præceptum recitandi Tertiam, si recitetur usque ad Capitulum: Contra vero qui potest recitare Primam usque ad Capitulum, (præsertim si dicenda sint eo die

preces) non tenetur illam recitare, quia residuum, quod omittitur, est pars notabilis.

IV. Neque dicas, ex hac sententia sequi, quod accedens ad Ecclesiam tempore, quo in missa dicitur Præfatio, non teneatur reliquum missæ audire, si alia missa audiri non possit; quia missa est res individua, & non censetur moraliter integre præceptum impleri juxta omnes, si ab eo loco incipiat ea audiri. Nam respondet Sanch. negando sequelam; quamvis enim missa ista non sit integra moraliter quoad accidentalialia, est tamen moraliter integra quoad substantialialia Missæ, quæ consistunt in consecratione, & consumptione; & ideo datur obligatio illam audiendi: Sicut in jejunio substantialialia sunt abstinentia a carnibus, & unica comestio; accidentalialia vero sunt hora refectio- nis, & abstinentia ab ovis, præsertim tempore Quadragesimali: Qui autem ratione alicujus necessitatis non potest accidentalialia jejunii servare, tenetur ad substantialialia; Satis enim est, quod jejunium, quod est res individua, sit moraliter integrum quoad substantialialia: Quamvis mortaliter etiam peccet, qui sine necessitate comedit ova, præsertim in Quadragesima, transgrediendo præceptum jejunii quoad hoc accidentalialia.

V. Equidem quamvis censeam, opinionem Sanch. esse probabilem, probabiliorem tamen puto opinionem Bonac. disput. 2. de præceptis quest. 8. punct. 1. num. 4. dicentis, quod universim qui non potest totum præceptum implere, teneatur ad partem, quam potest, si ea sit notabilis, & censeatur intenta a Superiore: Ratio est, quia non est, cur is eximatur ab obligatione ponendæ partis notabilis, quæ a Superiore censeatur intenta; Est enim axioma, quod *qui non potest totum, quod debet, solvat quod*

quod potest; modo tamen pars non sit levis, ad quam non censetur Superior velle obligare; non enim lex obligat ultra voluntatem Legislatoris. Confirmatur, quia si una pars rei promissa reddatur impossibilis, aut illicita, & res sit dividua, non propterea cessat obligatio ponendi alteram partem; quia ex regulis juris in 6. *Utile per inutile non vitiatur.*

Hinc sequitur primo, quod qui vovit peregrinationem Romanam, si non possit Romam ingredi, non teneatur arripere iter versus Romam; quia licet totum iter sit pars notabilis, non tamen censetur ea pars intenta a vovente; cum iter censetur voveri ratione termini.

Sequitur secundo, quod qui non potest officium totum perfolvere, teneatur ad quaecumque partem potest, modo sit notabilis, & censetur per se intenta; Quare qui caret Brevariario, ubi sint lectiones, videtur obligandus ad recitandos psalmos Matutini, etiam novem lectionum; quia ea est pars notabilis, nec videtur minus intenta a Legislatore, quam sint psalmi feriae, quibus addendae sunt tres tantum lectiones.

Sequitur tertio, quod qui non potest totam missam audire, teneatur ad partem, quam potest, si sit notabilis, & per se intenta; Unde non solum tenetur audire partem missae posteriorem, videlicet a consecratione, qui non potest priorem, sed etiam ex Bonac. contra Sanch., & Suar., qui potest tantum audire missam a principio usque ad consecrationem, tenetur illam audire; quia est pars notabilis, & videtur per se intenta; Sic qui ratione necessitatis laboravit die festo usque ad vespertas, tenetur reliquo diei spatio abstinere ab operibus servilibus; Et qui non potest tota Quadragesima jejunare, tenetur iis diebus, quibus clare potest; Pariter qui

non potest septem psalmos poenitentiales, aut tertiam partem Rosarii recitare, tenetur ad partem, quam potest, etiam si minor sit medietate, dummodo sit notabilis; Contra vero qui non potest jejunare, nisi usque ad vespertas, potest mane sumere jentaculum; quia quamvis pars diei usque ad vespertas sit notabilis, at non est per se intenta a Legislatore praecipiente jejunium talis pars; cum de se intendatur solum unica comestio, praeter abstinentiam a carnibus, quae obligat semper, & ad semper, cum sit praecipuum negativum.

VI. Dubitatur hic, An qui ratione caecitatis, vel infirmitatis non potest officium recitare, nisi cum socio, teneatur illum adhibere ad recitandam officii partem suam, quam potest?

Respondent aliqui apud Dian. part. 2. tract. 12. resol. 43. negative; quia recitare officium cum socio est privilegium; nemo autem tenetur uti privilegio. Alii vero id admittunt, si antea non erat solitus recitare cum socio. Sed communiter cum Valent., Suar., Azor. docent, teneri socium asciscere, si potest sine magno incommodo; quia qui tenetur ad finem, tenetur ad adhibenda media ad finem: Sic qui tenetur ad missam audiendam, & caret vestibus, quas potest habere facile commodatas ab alio, tenetur acceptare vestem, quam alius commodat, ut eat ad sacrum audiendum. Unde putat Suar. contra Navar., quod etiam non beneficiatus, si potest sine magno sumptu juxta qualitatem personae habere socium, tenetur cum eo sumptu illum advocare, ut possit officium recitare. Tunc autem est verum, quod nemo tenetur uti privilegio, quando usus privilegii non est necessarius ad implendum praecipuum Ecclesiae; Unde multi cum Azor., Sot., Medin., Suar., Lug. de Eucharistia disp.

disp. 22. sect. 1. contra Avil., & Con-
docent, quod habens privilegium au-
diendi missam tempore interdicti, te-
neatur eo uti die festo ad implendum
præceptum Ecclesiæ; sublato enim im-
pedimento ex prohibitione interdicti,
urget obligatio juris communis, ut
notat Dian. part. 4. tract. 4. resol. 5.

ARTICULUS IV.

De Impedimentis non apponendis legi
adimplenda:

- I. Præcepta naturalia obligant ad po-
nenda media ad eorum executionem,
& ad removenda impedimenta.
- II. Non tamen omnia præcepta positiva
ad id obligant.
- III. Num possit quis in pila ludo, vel
in venatione die jejunii defatigari,
previendus, quod non possit jeju-
nare.
- IV. Num id ipsum fieri possit in fran-
dem jejunii ad declinandam ejus
obligationem; eo modo, quo potest
quis egredi e loco, ubi obligat præ-
ceptum jejunii, ne teneatur jeju-
nare?
- V. Qui solum prævidet, quod in luse
pila defatigatus non possit deinde
jejunare, ludendo dicitur apponere
jejunio impedimentum remotum,
& non peccat: Qui vero id imen-
dit, ludendo dicitur apponere im-
pedimentum proximum, & peccat
contra legem jejunii.
- VI. Unde dignosci possit, num impedi-
mentum, quod apponitur observan-
tia legis, sit proximum, & eatenus
peccaminosum, non vero remotum?
- VII. Varia regula, que a Doctoribus
adducuntur, multis exemplis subji-
ciuntur, ut in bono lumine repou-
nantur.
- VIII. Cur excommunicatus teneatur ab-
solutioem procurare, ut possit in

Paschate communicare, non vero
ut possit die festo audire Sacrum?

IX. Num liceat die Sabbati ire vena-
tum, si prævideatur, quod die Do-
minico non possit Sacrum audiri?

X. Num peccent barbitonsores, si ton-
deant die festo? Quid de puellis,
qua die festo sunt ad vicandum
orium?

I. **C**ertum est apud Doctores, ut
notat Pal. punct. 21., quod
præcepta naturalia per se obligent ad
ponenda omnia media ad illorum e-
xecutionem necessaria, & ad tollenda
omnia impedimenta obstantia: Ver-
bi gratia, administrans Officium Con-
fessarii, Judicis, Advocati tenetur ad-
discere, quæ necessaria sunt ad illius
rectam executionem, & impedimenta
removere: Sic qui tenetur lege cha-
ritatis succurrere indigenti elemosyna
corporali, vel spirituali, vel correctio-
ne fraterna, ad idem tenetur. Et ra-
tio est, quia hæc obligatio nascitur
ex ipsa natura rei, quæ dum absolu-
te præscribit finem, præscribere et-
iam debet media ad finem necessaria;
Quare nisi justa causa excuset, præ-
ceptum ad hæc omnia ponenda, vel re-
movenda obligat.

II. Contra vero non omnia præ-
cepta positiva obligant ad ponenda
omnia media, & removenda omnia
impedimenta; quia non obligant cum
tanto gravamine, sicut præcepta na-
turalia: Et ratio a priori est, quia
obligatio præceptorum positivorum
non est indita a natura, & necessa-
ria, sed libera Legislatori, qui ex sua
benignitate non censetur cum magno
incommodo obligare: Verbi gratia,
excommunicatus ex vi præcepti audi-
endi missam non obligatur ad procur-
randam absolutionem; (quamvis ad id
obligetur ex vi præcepti communican-
di in Paschate, eo quod præceptum
hoc secundum substantiam sit Divi-
num,

num, ut communiter Doctores docent) Similiter Artifex dives non obligatur ex lege jejunii ad non laborandum, ut possit jejunare; quamvis qui non est artifex, non possit laborare, si labor impediatur jejunium, ut communius docent; Et juxta communio-riorem etiam opinionem non tenetur homo peregrinationem differre, aut flagellationem, aut alia pia opera, ut notat Pal. punct. 22., ad hoc ut possit jejunare. Difficile autem est assignare regulam generalem omnibus praeceptis. Immo, ut notat Merol. cap. 3. dub. 37., nec quaestio ista reperitur generaliter discussa a Doctoribus, sed specialiter in quibusdam praeceptis, puta in praecepto jejunii, auditionis missae, & similibus, in quibus varie opinati sunt.

III. Et sane Medin., Joan. Sanch., Dian. part. 1. tract. 8. de Jejunio resol. 52. putant, non peccare contra legem jejunii, qui defatigatur eo die in pilae ludo, vel in venatione praevidens, quod non possit jejunare. Addit Henr., Ledesm., Bonac., Filliuc., Sanch. lib. 1. cap. 15. in fine contra Sylvest., Homob., D. Th. 2. 2. quaest. 79. cap. 3., Azor., nec peccare mortaliter contra praeceptum missae, jejunii, vel Divini officii, qui aut nimium, aut nocivum cibum edit, praevidens, quod non possit ob morbum ea praecepta implere; quia putant commelionem talis cibi esse impedimentum remotum, & per accidens esse causam omissionis.

IV. Addit etiam Joan. Sanchius, & Suar. de Religion. tom. 1. lib. 2. cap. 13. num. 6. loquens de observatione festorum, id verum esse, etiamsi ea fiant ad declinandam obligationem jejunii; quia haec non esset fraus, sed esset fuga a jejunio; sicut si quis discederet a loco, ubi urget praeceptum jejunii, ne jejunet. At communiter cum Henr., Sanch., Azor., Pal.,

Bonac. docent, hanc esse veram fraudem, quae nemini patrocinari debet; Et esse magnam disparitatem inter hunc, qui ludit pila, vel ambulat quarendo concubinam, ut defatigetur, & excusetur a jejunio, ac eum, qui discedit a loco, ubi jejunatur, ne obligetur a jejunio. Nam in primo casu apponitur impedimentum proximum executioni praecepti, & sic violatur praeceptum; in secundo casu homo eximitur ab obligatione praecepti, & sic non violatur praeceptum; Sicut nec illud violat, qui petit dispensationem a Superiore, ne jejunet.

V. Dixi, quod ponatur impedimentum proximum jejunio, si ludatur pila in fraudem jejunii. Nam quamvis esset impedimentum remotum lusus pilae factus ab eo, qui praevidet se non posse deinde jejunare, & hoc impedimentum remotum non esset ex obligatione jejunii removendum; at lusus pilae factus cum intentione, ut declinetur obligatio jejunandi, censetur communiter esse impedimentum proximum, quod debet ex praecepto jejunii tolli: Sic ex praecepto castitatis nemo tenetur abstinere a comestione calidorum, si praevideat ex iis futuram pollutionem; at ex praecepto castitatis tenemur non comedere calida eo animo, ut pollutio sequatur: Ratio est, quia, si id fiat cum tali intentione, censetur poni causa proxima pollutioni; Si vero fiat cum sola praevisione pollutionis, censetur illi poni causa remota: Eodem modo Lug. docet, non peccari contra justitiam ab eo, qui ponit cadaver occisi ante januam alterius, praevidens, quod homicidium sit illi imputandum, aut si derivetur flumen ab agro vicini cum praevisione damni illius; secus, si id fiat cum ea intentione; quia si fiat cum tali intentione, eo ipso ponitur causa proxima, non remota damni proximi.

VI. Itaque, cum non possit assignari regula generalis in omnibus materiis, bene notant Sanch. lib. 1. cap. 10., Merol. loc. cit., & Pal. punct. 21. Bonac. disp. 2. quaest. 8. punct. 2., Primo, alia praecepta rigidius, alia benignius obligare; quod ex materia praecepta, & ex sensu fidelium, & Doctorum dignoscendum est: Verbi gratia, rigidius obligat praeceptum Confessionis, & Communionis, quam missae; rigidius praeceptum missae, quam jejunii. Secundo, alia impedimenta esse proxima, alia remota; nam projectio Breviarii, verbi gratia, est impedimentum proximum ad recitationem horarum; at comestio cibi nocivi impediens recitationem horarum dicitur impedimentum remotum; Sic qui ipso die jejunii arripit iter voluntarium, & non necessarium impossibile cum jejunio, ponit impedimentum proximum; qui vero arripit idem iter pridie jejunii, vel pluribus diebus ante diem jejunii proficendum in ipso jejunii die, ponit impedimentum remotum. Tertio necessitatem ponendi impedimentum, aliam esse gravem, verbi gratia, ne subeat grave damnum; aliam esse levem; ne scilicet subeat leve damnum. His omnibus perpensis, judicandum in qualibet materia, num praeceptum obliget ad tollenda impedimenta etiam remota, an solum proxima ad ejus executionem; Quod apertius fiet discutendo per materias apud Doctores controversas.

VII. Primo enim ex Suar., Avil., Lug. contra Henr. lib. 13. cap. 7. apud Tambur. in Methodo Commun. cap. 4. §. 4. num. 37. excommunicatus tenetur procurare absolutionem ab excommunicatione, ut possit in Paschate communicare; (sicut etiam Cappellanus, ut possit celebrare, quando non potest per alium satisfacere suae obligationi, ex Tambur. lib.

Pars I,

6. de Sacrif. ca. 6. §. 2.) Contra vero detentus in carcere non tenetur procurare excarcerationem, nec infirmus procurare sanitatem, ut possit eo tempore communicare; nec Cappellanus, ut possit celebrare. Disparitas, quae assignatur a Doctoribus, est, quia Communio, & Sacrificium ordinantur ad salutem animae, & ideo obligant ad removenda mala spiritualia, quae directe impletioni praecepti, & ejus fini opponuntur, ut est excommunicatio, quae opponitur Communioni, & Sacrificio: Contra vero non adeo rigide obligant ad removenda etiam mala temporalia, ut sunt incarceration, & infirmitas, quae indirecte, & per accidens impediunt impletionem praecepti: Quod conitatur a posteriori, quia homines timoratae conscientiae non sunt multum solliciti de procuranda excarceratione, & valetudine ad hunc finem; Quamvis peccarent, si ad hunc finem vellent esse negligentes in procuranda absolutione, ne scilicet teneantur communicare, aut Cappellanus celebrare; Et peccarent etiam, si facile possent obtinere ab amico excarcerationem, & illam respuerent.

Secundo, ex eodem Tambur. loc. cit. de Sacrif. peccat Cappellanus, si ponat impedimentum proximum ad missae celebrationem, verbi gratia projiciendo missale, seu se inebriando, aut eo discedendo, ubi non possit celebrare: Contra vero si cibum nocivum comedat, unde non possit celebrare, peccabit solum contra temperantiam, dummodo non eo fine comedat, ne teneatur celebrare; Et idem dicas ex Sanch., si quis edat similes cibos praevidens, quod non possit deinde audire missam, recitare horas, jejunare, &c.; quia haec praecepta solos sanos obligant, & non ita rigide, ut obligent etiam ad conservandam salutem ad ea

Q im.

implenda necessariam.

VIII. Tertio ex Azor., Dicast., Fagund., Tambur. loc. cit., Excommunicatus tenetur procurare absolutionem ab excommunicatione, ut possit in Paschate communicare, non vero ut possit die festo audire Sacrum. Disparitas est, quia rigidius obligat præceptum communionis, quod est secundum substantiam Divinum, & maioris momenti: Quamvis etiam peccaret, qui negligeret procurare absolutionem ad hunc finem, ne teneatur audire Sacrum.

Quarto ex Pal., Sanch., Tambur. lib. 4. Dec. cap. 2. §. 2. potest aliquis tempore valde remoto a die festo, vel a die jejunii arripere iter, vel implicare se in aliquo gravi negotio, unde non possit audire Sacrum, aut jejunare, idque ex Tambur. contra Merol., etiam si eo fine faciat, ne ad hæc teneatur; Et ratio est, quia tunc præceptum non obligat, nec est in proximo, ut obliget, nec adeo rigide hæc præcepta obligant, ut teneamur tollere ista adeo remota impedimenta ad eorum impletionem: Contra vero non potest aliquis ponere hujusmodi impedimenta eodem die festo, aut eodem die jejunii; Nec potest ea ponere tempore proximo, quod moraliter ad eundem diem videtur pertinere, verbi gratia paucis horis ante mediam noctem Sabbati, si prævideat, quod non possit die festo audire Sacrum; Hæc enim essent impedimenta proxima, ad quæ removenda præceptum obligat.

IX. Utrum autem dicatur impedimentum proximum, an remotum, arripere hujusmodi iter, vel ire venatum die Sabbati mane, si prævideatur, quod die Dominico non possit audiri Sacrum? Dubium est: Tambur. loc. cit. probabiliter putat esse impedimentum remotum, nec peccare, qui illud tunc apponit; quia non

videtur tale præceptum adeo rigide obligare; quod a fortiori dicendum, si quis eat venatum, aut assumat iter voluntarium pridie jejunii, prævidens, quod non possit die sequenti jejunare (dummodo id non fiat in fraudem jejunii, seu ex intentione, quod non obligetur ad jejunandum, ut communiter docent contra Joan. Sanch. disp. 54. num. 20. apud Pal. loc. cit.) Ratio est, quia minus rigide obligat præceptum jejunii, quam præceptum audiendi missam: Nam Trull., Medin. & Ledesm. excusant eum, qui semel, aut iterum assumit ipso die jejunii, verbi gratia, pilæ ludum, aut venationem, prævidens, quod non possit jejunare; Nemo tamen permittit, quod possint ea impedimenta apponi ipso die festo, si prævideatur, quod non possit audiri Sacrum; quod est signum, rigidius obligare præceptum missæ, quam jejunii.

Quinto, docent communiter cum Sanch. loc. cit., quod ædituus debeat pridie festi templum verrere, tapetibus templa, & altaria vernare, hostias conficere, &c., ne ipso die festi labore; (quamvis Bonac. disp. 5. punct. 3. num. 6. ex Suar. contra Con. apud Dian. part. 3. tract. 5. resol. 8. putet, id non esse mortale, cum sine scrupulo peccati mortalis soleat exerceri) Contra vero possunt ipso die festi pulsari Campanæ, & Organa; quia hæc sunt conjuncta (non preparatoria, ut illa) ad cultum Dei. Ratione autem necessitatis, quando non potuit præveniri, possunt die festo non solum ornari templa, sed etiam a sartoribus confici vestes, aut alia pro funere; Immo etiam ex Laym. apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 62. excusantur ratione necessitatis sartores, si post mediam noctem, quæ præcedit festum, cogantur laborare, ut vestes promissas perficiant.

X. Ipsi etiam barbitonfores excusantur

tur a Cajet., Fern., Homob. apud eundem Dian. ratione magni lucri, quo carerent, si diebus festis non tonderent; quia homines aliis diebus propter occupationes non tondentur. Quod tamen improbat merito Suar.; Unde tantum ratione consuetudinis toleratæ, ubi ea est, excusari possunt, ut notat Tambur., & Dian. part. 2. tract. 15. resol. 34.: Sicut excusantur ratione pietatis puellæ, quæ die festo fiunt, vel aliud simile faciunt ad otium vitandum, & ne se ad fenestras conspiciendas exhibeant, ex Sã, Homob. contra Comitol.

Sexto, si fecisti votum conditionale, verbi gratia, Jejunabo, si consentiat Confessarius, non potes licite apponere impedimentum malis artibus, seu per vim, & fraudem, conditioni

non pendenti a voluntate tua, verbi gratia inducendo Confessarium malis artibus, ut non consentiat; quia sic conditio non penderet a voluntate Confessarii, sed tua, contra id, quod vovisti; poteris tamen bonis artibus, hoc est rogando, inducere illum, ut non consentiat. Ita Suar., & Laym. contra Sanch. apud Tambur. lib. 3. cap. 12. §. 6. num. 6.

Ex quibus omnibus patet, quomodo intelligendum sit illud axioma, *Qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media*; intelligendum enim est de mediis commodis, & proximis, nisi gravitas præcepti, vel materiæ præceptæ suadeat etiam adhibere media difficilia, & tollere impedimenta etiam remota.

Q U Æ S T I O VI.

De Legis Interpretatione, Extensione, Abrogatione, & Cessatione.

PLurima scitu digna continet hæc quæstio; Primo enim discutiemus, Quomodo lex explicanda sit? Secundo, quando lex extendi, quando contrahi debeat? Tertio, quomodo lex abrogetur, ita ut amplius non obliget? Quarto, Quanam excuset a legis obligatione, seu quomodo cesset legis obligatio? Num excuset vis, & metus? Num ignorantia, seu inadvertentia, & similia? Quinto inquiremus, num cessante fine legis negative, cesset obligatio legis? Demum nonnulla dicemus de cessatione finis legis contrarie.

ARTICULUS I.

De Legis interpretatione, & extensione.

I. Verborum proprietas, alia est Naturalis, alia Civilis. Quando verba legis extendi debent, sumuntur etiam secundum proprietatem civilem.

II. Doctores interpretari possunt leges

ampliando illas interpretatione solum doctrinali, non auctoritativa. Quid de declarationibus Cardinalium?

III. Præter interpretationem legis Authenticam, & Doctrinalem datur etiam Usualis.

IV. Undenam mens Legislatoris conjici potest, ut deur legi apta interpretatio?

V. Varia regula assignantur a Doctorebus ad rite leges interpretandas.